

MEDIASEKSIIN LUKUTAITOA NUORILLE

– OPAS SEKSIPOSITIIVISEEN MEDIAKASVATUKSEEN

Sisällys

OPPAAN ESITTELY	4
Miksi mediakasvattaa?	4
Miksi käsitellä median seksisisältöjä?	4
Kuka voi mediakasvattaa seksisisällöistä?	5
Mitä on seksiposiitivinen mediakasvatus?	5
Miten puhua seksistä ja seksuaalisuudesta mediakasvatuksessa?	6
SEKSIÄ MEDIASSA	7
Nuoret seksisisältöjen uhreina vai toimijoina mediassa?	8
Median vaikutus nuoriin syntyy monien eri asioiden summana	9
Media vaikuttaa ihmisten identiteettiin, mutta on myös työkalu identiteetin käsittelyyn	9
Mitä moninaisempi media, sitä yhdenvertaisempi yhteiskunta	10
Yhteenveto	11
SOSIAALINEN MEDIA	13
Sosiaalisessa mediassa on paljon seksuaalista sisältöä	14
Nuorten seksuaalikulttuurit ovat tiiviisti yhteydessä sosiaaliseen mediaan	15
Somekasvatuksessa nuorten tulee olla keskiössä	15
Nuoret kokevat sosiaalisen median omalla yksilöllisellä tavallaan	16
Nuoria tulee tukea somen siloiteltujen kuvien ympäröimässä todellisuudessa	16
Seksuaalinen itseilmaisuus sosiaalisessa mediassa on ok	17
Sexting – yksi tapa toteuttaa seksuaalisuuttaan	18
Nuorten tulee tietää oikeutensa sosiaalisessa mediassa – myös sextingiin liittyen ...	18
Yhteenveto	19
PORNO	23
Porno osana seksuaali- ja mediakulttuuria	24
Ovatko jotkin pornosisällöt ”parempaa pornoa”?	25
Osa nuorista katsoo pornoa, osa ei	26
Pornoa tulee käsitellä neutraalisti nuorten kanssa	26
Miksi osa nuorista katsoo pornoa?	27
Porno herättää monenlaisia tunteita	27
Porno – paha media?	27
Pornon katsominen voi vaikuttaa nuoreen myös positiivisella tavalla	28
Yhteenveto	28
LÄHDELUETTELO	32

Oppaan on laatinut *Petra Kankare* (FM, mediatutkimus, Seksuaalikasvattaja), jonka tavoitteena on media- ja seksuaalikasvatuksen kehittäminen Suomessa. Hänen erityisiä mielenkiinnon kohteitaan ovat nuorten pornokasvatus ja seksuaalisen häirinnän vähentämiseen tähtäävä työ. Petra toivoo, että tulevaisuudessa jokainen nuori saisi seksiposiitivista kasvatusta, ja hän haaveilee myös valtakunnallisen pornokasvatuksen koulukiertueen järjestämisestä.

Kuvitus: Jutta Kivilompolo

Taitto: Sanna Pyykkö/Sopiva Design

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 2021

www.mediataitokoulu.fi/mediaseksiopas

**Yhteisrahoitettu Euroopan unionin
Verkkojen Eurooppa -välineestä**

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

Tästä julkaisusta vastaa yksinomaan sen laatija.
Euroopan unioni ei vastaa sen sisältämien tietojen käytöstä.

OPPAAN ESITTELY

Tämä opas tarjoaa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille eväitä seksiposiitiviseen ja nuorten kasvua tukevaan median seksisisältöjä käsittelevään mediakasvatukseen. Nuorilla tarkoitetaan tässä oppaassa 13–18-vuotiaita. Oppaan tarkoituksena on tarjota perustietoa erilaisista seksisisällöistä mediassa, kuten sosiaalisen median sisällöistä ja pornosta. Oppaassa käydään läpi nuorten median käyttöä sekä pyritään vastaamaan kysymyksiin ja huoliin, joita mediakasvattajalla saattaa syntyä nuorten ja median seksisisältöjen kohtaamisista. Opas sisältää myös konkreettisia vinkkejä ja toiminnallisia tehtäviä median seksisisältöjen käsittelyyn nuorten kanssa.

Tervetuloa mukaan!

Miksi mediakasvattaa?

Merkitykselliset ja hyvää elämää edistävät medialukutaidot ovat kaikille kuuluvia kansalaistaitoja. Mediakasvatuksen tehtävänä on tukea nuorten kykyä tulkita ja analysoida mediaa kriittisesti, rohkaista itseilmaisua ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen mediassa sekä auttaa nuorta toimimaan itsenäisesti ja omien arvojen mukaisesti mediaympäristöissä.

Mediakasvatuksella tarkoitetaan opetusta ja kasvatusta mediasta ja median avulla. Tässä oppaassa keskitymme erityisesti median tulkintataitojen ja kriittisyyden harjoitteluun. Lisäksi sivuamme neljää muuta medialukutaidon osa-aluetta: oman mediasuhteen tarkastelu, median tuottaminen, tiedonhaku sekä vuorovaikutustaidot.

Miksi käsitellä median seksisisältöjä?

Kun jo nuorina opitaan tarkastelemaan ja tulkitsemaan median seksuaalisia sisältöjä, luo se hyvän pohjan seksuaalisen toimijuuden ja terveen mediasuhteen kehittymiselle. Terveellä mediasuhteella tarkoitetaan nuoren kykyä toimia mediaympäristöissä käyttäen itselleen sopivia sisältöjä.¹ Median seksisisältöjen pohdinta vahvistaa nuorten sosiaalisia taitoja, kuten keskustelemisen, kuuntelemisen ja kunnioittamisen taitoja. Voidaan sanoa, että mediakasvatuksessa harjoitellaan ihmisenä olemisen taitoa mediakulttuurin läpäisemässä ympäristössä.²

¹ Jaakkola & Lundvall 2015, 13

² kts. Murtonen 2021, 25

Kuka voi mediakasvattaa seksisisällöistä?

Hyvän mediakasvattajan ei tarvitse tietää kaikkea. Tie mediakasvattajaksi voi käydä monenlaisten reittien ja osaamisen kautta. Tärkeintä on se, että on kiinnostunut nuorista ja pyrkii ymmärtämään, millaisessa mediaympäristössä nuoret elävät ja toimivat – myös seksisisältöjen osalta. On jo itsessään arvokasta, että olet ottanut aikaa tutustuaksesi tähän oppaaseen. Muistathan paneutua myös seksuaalikasvatuksen perusteisiin, joita esittelemme oppaassa.

Seksistä ja pornosta puhuminen ei välttämättä ole helppoa aikuisen tai kasvattajan näkökulmasta. Kasvattajana voi valita itselle mieluisat teemat median seksisisältöjen käsittelyyn. Suosittelemme kuitenkin tutustumaan oppaaseen kokonaisuudessaan. Vaikka itse esimerkiksi päättäisi, ettei porno kuulu oppitunnin tai ohjaushetken aiheisiin, porno saattaa nousta keskusteluun nuorten aloitteesta. Tähän on hyvä varautua lukemalla laajalti monenlaisista median seksisisällöistä.

Mitä on seksiposiitivinen mediakasvatus?

Seksiposiitiivisessa mediakasvatuksessa opetetaan kriittisesti tarkastelemaan median seksisisältöjä ja pohtimaan sisältöjen vaikutuksia. Kriittisyydestä huolimatta on tärkeää pitää mielessä, että seksi mediassa on myös positiivinen ja iloinen asia. Seksiposiitiivisessa mediakasvatuksessa seksuaalisuus ei näy negatiivisena asiana. Tämä tulokulma mediakasvatukseen edesauttaa terveen mediasuhteen kehitystä ja lisäksi tukee myös nuoren seksuaalista kehitystä.³

3 kts.Noppari 2015; Spisak 2019a

Miten puhua seksistä ja seksuaalisuudesta mediakasvatuksessa?

Seksiposiitiivisessa mediakasvatuksessa tulee huomioida seksuaalikasvatuksen lähtökohdat⁴. Tässä voi tutustua niihin.

Seksiposiitiivisuus. Seksuaalisuuteen ja seksiin suhtaudutaan myönteisenä ihmisen perusominaisuutena ja terveyttä edistävänä voimavarana. Ymmärretään, että seksuaalisuus on osa ihmistä syntymästä kuolemaan. Hyväksytään ihmisten moninaiset tavat olla ihmissuhteissa, harrastaa tai olla harrastamatta seksiä ja ilmentää seksuaalisuuttaan.

Moninaisuus. Puhutaan kaikille nuorille seksuaalisuudesta ja sukupuolista. Huomioidaan sukupuolten, kehojen ja seksuaalisuuden moninaisuus, monikulttuurisuus sekä erityisryhmät.

Normikriittisyys. Haastetaan ja kyseenalaistetaan seksuaalisuuteen ja sukupuoliin liittyviä stereotyyppioita ja myyttejä, ja tarjotaan tilalle tutkimukseen perustuvia faktoja sekä korostetaan ihmisten moninaisuutta.

Yksilöllisyys. Huomioidaan nuoret yksilöinä ja tiedostetaan heidän olevan erilaisia niin sosiaalisesti, psyykkisesti kuin fyysisesti. Jokaisen seksuaalisuus on yksilöllistä ja hänen näköistään, jolloin nuoren ikä ei suoraan kerro siitä, miten hän suhtautuu tai käsittelee seksuaalisuutta. Myös ryhmän tarpeet ja erityispiirteet on tärkeää huomioida.

Osallistavuus. Seksuaalikasvatuksen tulee olla nuoria kuuntelevaa, keskustelevaa ja osallistavaa. Tavoitteena on kasvattaa yksilöitä, joilla on kyky tehdä itsenäisesti omaa seksuaalista hyvinvointia tukevia päätöksiä.

Vapaaehtoisuus. Nuorilla pitää olla seksuaalikasvatuksessa mahdollisuus olla osallistumatta, kuten vetäytyä tehtävistä tai keskusteluista, jos ne tuntuvat epämieluisilta. Ilmapiirin pitää olla turvallinen ja omien kokemusten tai ajatusten jakamisen luottamuksellista.

Objektiivisuus. Kasvattajan ei tule kertoa omista henkilökohtaista seksikokemuksistaan tai tuoda esille arvoja, jotka ovat ristiriidassa muiden seksuaalikasvatuksen lähtökohdienten kanssa. Lisäksi kasvattajan tulee puhua ryhmän ikätason mukaisesti.

4 Bildjusckin 2015; Kässi 2020; Ruuhilahti 2020; Oinonen & Susineva 2019

SEKSIÄ MEDIASSA

Seksi on näkyvä osa mediakulttuuria, ja siksi yksi tärkeä mediakasvatuksen osa-alue on seksisisältöjen käsittely. Nuorten seksuaalikulttuurit ovat aina olleet yhteydessä mediaan – nykyään erityisesti sosiaaliseen mediaan.⁵ Tavoitteena on, että nuoret oppivat erittelemään fiktiivisiä, stereotyyppisiä tai sukupuolittuneita seksuaalisuuden ja seksin esityksiä mediassa sekä tekemään vastuullisia valintoja median seksisisältöihin törmätessään tai aktiivisesti käyttäessään niitä.⁶

5 De Ridder 2017, 4

6 Spišák 2016, 5–7

SANASTOA*

seksuaalikulttuuri = kulttuurissa ilmenevät ajatukset, asenteet, moraalikäsitteet ja tavat seksiin, seksuaalisuuteen, sukupuoliin, alastomuuteen, ihmissuhteisiin ja kehoihin liittyen

stereotypia = voimakkaasti yksinkertaistettu kuvaus eli yleistys jostain asiasta, ilmiöstä tai ihmisryhmästä

sukupuolittunut = nähdään vain kaksi sukupuolta, joiden ajatellaan edustavan vastakkaisia ominaisuuksia. Sen myötä perustellaan eri sukupuolten eriarvoista asemaa yhteiskunnassa, työelämässä, vaikutusmahdollisuuksissa, seksissä ja niin edelleen.

*Oppaamme sanastossa on tiiviit ja simppelet määritelmät osin laajoistakin käsitteistä. Tiedostamme, että osaa käsitteistä ei pysty kokonaisuudessaan ilmentämään parilla virkkeellä. Haluamme myös korostaa, että sanasto ja määritelmät elävät ja muuttuvat ajan kuluessa.

Nuoret seksisisältöjen uhreina vai toimijoina mediassa?

Nuoret ovat aktiivisia median käyttäjiä. Esimerkiksi internetissä nuoret käyttävät aikaa keskimäärin 31–40 tuntia viikossa, joista sosiaalisen median sisältöjen parissa 15–20 tuntia viikossa. Koronapandemian aikana sosiaalisen median käyttö on lisääntynyt entisestään.⁷

Nuoret eivät vain altistu median seksisisällöille, vaan nuoruudessa myös etsitään median kiellettyjä tai paheksuttuja sisältöjä, kuten väkivaltaa, seksiä tai kauhua. Tällaiset mediakokemukset voivat tarjota kuohuttavia tunnekokemuksia, vedota nuoren riskinottohaluun sekä toimia tapana testata omia rajoja. Media on myös yksi nuorten suurimmista seksuaalitiedon lähteistä. On tärkeää, että nuoret oppivat tunnistamaan luotettavat lähteet monenlaisten sisältöjen seasta.⁸

Nuoret tarvitsevat tukea ja keskustelukumppanuutta arvioidessaan seksuaalisia mediasisältöjä ja toimiessaan mediaympäristöissä. Myönteiset, turvalliset ja avoimet ihmissuhteet luovat nuorelle hyvän pohjan median seksin kuvausten tarkasteluun. Jotta nuori pystyy tekemään aktiivisia omaa median käyttöä ja seksuaalista hyvinvointia tukevia valintoja, hänen tulee tiedostaa, mitä hän itse haluaa ja mikä on hänelle hyväksi. Se, millaiset valinnat ovat kullekin nuorelle oikeita ja hyviä riippuu muun muassa hänen iästään, persoonastaan ja kehitystasostaan.⁹

SANASTOA

mediasisältö = mikä tahansa mediaan julkaistu sisältö, kuten kuva, video, artikkeli, sosiaalisen median postaus, podcast, radiohaastattelu tms.

7 Ebrand Group 2019; Lasten ja nuorten säätiö 2021

8 Salokoski & Mustonen 2007, 23; O'Sullivan 2014, 42; Kuortti & Halonen 2018

9 Spišák 2015, 140; Aaltonen 2012, 68

Tehtävä kasvattajalle!

Pohdi omaa nuoruuttasi median seksisisältöjen parissa. Millaisia kokemuksia sinulla on ollut? Minkälaisia vaikutuksia seksisisällöillä koet olleen ajatteluusi tai toimintaasi? Millaiset sisällöt ovat vaikuttaneet positiivisesti ja millaiset negatiivisesti?

Median vaikutus nuoriin syntyy monien eri asioiden summana

Median nuoriin kohdistuvista haittavaikutuksista, kuten nuoren seksuaalisen kehityksen ja fyysisen minäkuvan ongelmista, puhutaan paljon. Seksuaalisten sisältöjen lisäksi esimerkiksi väkivaltaiset sisällöt herättävät keskustelua. Median vaikutusta nuoriin on haastavaa tutkia. Syynä on se, että on lähes mahdotonta tunnistaa, milloin kyse on median vaikutuksesta ja milloin selittävänä tekijänä ovat muut ympäristön vaikutukset. Lisäksi nuorten median vaikutustutkimuksia on kritisoitu asenteellisuudesta eli kielteisten median vaikutusten ylikorostamisesta.¹⁰

Median seksisisällöillä on kuitenkin jonkinasteista vaikutusta nuoriin. Suuremmissa riskissä haittavaikutuksille ovat nuoret, joilla on elinpiirissään haasteita, kuten köyhyyttä, perheen sisäisiä mielenterveysongelmia, yksinäisyyttä tai syrjäytyneisyyttä.¹¹ Myös sillä on merkitystä, antaako muu kasvuympäristö samansuuntaisia viestejä mediasisällön kanssa.

Mediakasvatuksessa on tärkeää tiedostaa, että tapa, jolla mediasta puhutaan vaikuttaa siihen, miten media koetaan. Haittavaikutuksia liiallisesti korostavat keskustelut voivat johtaa siihen, että nuori alkaa näkemään ja tulkitsemaan median haitallisena itselleen, vaikka ei ole ennen niin kokenut. Median vaikutukset ovat hyvinkin yksilöllisiä ja usein nuoren kasvun myötä ohimeneviä. Vaikutus syntyy yksilön, mediasisällön ja tilanteen monimutkaisena summana.¹²

Tämän vuoksi kasvatustilanteissa median seksisisältöjä tulee lähestyä monenlaisista näkökulmista käsin ja välttää näkemästä nuoria lähtökohtaisesti median seksisisältöjen uhreina. Mediakasvattaessa on hyvä pitää mielessä ajatus, että yksittäinen mediasisältö voi olla toiselle nuorelle haitallinen, kun taas toiselle hyödyllinen, positiivinen ja voimaannuttava.¹³

Media vaikuttaa ihmisten identiteettiin, mutta on myös työkalu identiteetin käsittelyyn

Medialla voi olla vaikutusta ihmisen identiteetin rakentumiseen, kuten siihen, miten ihminen määrittelee oman sukupuolensa ja seksuaalisuutensa sekä ilmaisee niitä. Esimerkiksi biseksuaalit yksilöt eivät välttämättä halua käyttää omasta seksuaalisuudestaan kyseistä nimitystä, jos median esitykset ja tavat puhua biseksuaalisuudesta sekä biseksuaalit julkisuuden henkilöt eivät ole yksilön mielestä samaistuttavia. Tällöin biseksuaalisuus määritelmän tasolla kuvaa yksilön seksuaalisia haluja, mutta

¹⁰ Bergström 2006; Salokoski & Mustonen 2007, 8 ja 15; Noppari 2015, Spišák 2019a

¹¹ EU Kids Online 2014

¹² Spišák 2019a; Salokoski & Mustonen 2007, 15–16; Spišák 2015, 142

¹³ Salokoski & Mustonen 2007, 16; EU Kids Online 2014

mediassa syntyvä kuva biseksuaalisuudesta ei ole mieleinen. Tämän myötä yksilöllä on mahdollisuus ja oikeus sanoa esimerkiksi, ettei hän määrittele tai nimeä omaa seksuaalisuuttaan.¹⁴

Yksilö voi myös median kautta työstää omaa identiteettiään.¹⁵ Esimerkiksi jotkut voivat luoda sosiaaliseen mediaan oman persoonansa (vrt. alter ego) tai ilmaista vain siellä julkisesti tiettyä osaa identiteetistään, kuten innostustaan meikkaamiseen. Myös esimerkiksi cismies, joka haluaa tutustua omaan feminiiniseen puoleensa, voi kokeilla, miltä tuntuu julkaista somekuva, joka rikkoo sukupuolinormeja. Ilman mediaa identiteettileikkely voi jäädä yksilön elämässä kokematta. Jokainen käyttäjä tekee päätöksiä siitä, miten hän haluaa näkyä ja ilmaista itseään sosiaalisessa mediassa. Tähän vaikuttaa myös se, millaisia esityksiä mediassa ylipäättään näkyy ja miten yksilö haluaa toimia suhteessa normeihin ja stereotyyppioihin.

SANASTOA

biseksuaali= henkilö, joka kokee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa sekä samaa että eri sukupuolta olevia kohtaan

cis-sukupuolinen = henkilö, joka kokee olevansa sitä sukupuolta, joksi hänet syntymässä määriteltiin. Cismies on syntymässä määritelty pojaksi. Cisnainen on syntymässä määritelty tytöksi.

Mitä moninaisempi media, sitä yhdenvertaisempi yhteiskunta

Nuorten kanssa on hyvä kriittisesti pohtia, kuinka moninaisia esityksiä sukupuolista ja seksuaalisuudesta mediassa julkaistaan. Esitykset mediassa (ketkä ovat esillä, millä tavalla ja mistä näkökulmasta) luovat yleisiä mielipiteitä ja mielikuvia, jotka vaikuttavat esimerkiksi eri ihmisryhmien asemaan yhteiskunnassa. Ne luovat siis sukupuoliin, suhdemuotoihin ja seksuaalisuuteen liittyviä hierarkioita, asenteita ja ennakko-oletuksia. Myös eri etnisyyksien ja uskontojen edustajia sekä vammaisia esitetään mediassa luoden stereotyyppisiä mielikuvia heidän seksuaalisuudestaan. Toisinaan mediassa myös rikotaan stereotyyppioita.¹⁶

Sukupuoliin ja seksuaalisuuteen liittyen suomalaisessa mediassa on vallalla cis-sukupuolisten monogamisessa heterosuhteessa olevien yksilöiden edustus. Marginaalisina identiteetteinä esitetään sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, kuten transsukupuoliset ja homoseksuaalit, monogamisesta parisuhteesta poikkeavat, kuten monisuhteiset ja sinkut sekä seksuaaliselta mieltymykseltään kinkyt yksilöt.¹⁷

14 Kangasvuo 2014, 292–293

15 Karhulehto & Valjus 2005, 10

16 Herkman 2001, 219; Rossi 2010, 22; Swanljung 2018

17 Kangasvuo 2014; Asikainen 2014; Kujansuu 2021; Ylä-Outinen 2021; Paalanen 2021

SANASTOA

transsukupuolinen = henkilö, joka ei koe olevansa sitä sukupuolta, joksi hänet syntymässä määriteltiin

monogamia = kahden osapuolen välinen, seksuaalisesti ja romanttisesti suljettu parisuhde

monisuhteisuus = pitää sisällään suhdemuodot, jotka eivät ole monogamiaa, kuten avoimet suhteet tai polyamoria

kinky = ihminen, jolla on seksuaalisia mieltymyksiä, joita voidaan pitää kummallisina tai ”normaalista poikkeavina”. Se, mikä nähdään kinkynä muuttuu seksuaalikulttuurin muutosten myötä.

Vaikka mediakulttuuri on jatkuvasti moninaisempaa ja suhtautuminen erilaisiin seksuaali- ja sukupuoli-identiteetteihin avoimempaa, vähemmistöistä puhutaan mediassa usein ei-vähemmistöön kuuluvien näkökulmasta. Tällöin pyritään joko lisäämään yleisön tietoutta ja avarakatseisuutta, oudoksuma normeista poikkeamista tai viihteellistämään erilaisuutta. Monet nuoret kuitenkin uskovat, että sosiaalisessa mediassa kuullaan tulevaisuudessa yhä enemmän itse vähemmistöjen edustajia.¹⁸

Tehtävä kasvattajalle!

Seuraa viikon ajan tietoisemmin mediaa. Miten erilaiset sukupuoli-identiteetit, seksuaaliset suuntautumiset ja suhdemuodot mielestäsi esitetään? Kuinka usein näet heteroparin mediassa? Entä jonkun seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvan? Millaisena sukupuoli esitetään? Millaisia seksuaalisuuden ja suhteiden ilmaisuja löydät? Onko eri medioiden välillä eroja siinä, miten sukupuolten, seksuaalisuuden ja suhteiden moninaisuus on esillä?

Yhteenveto

Mediakasvatus ja median seksisisältöjen kriittinen lukutaito ovat tärkeitä nuoren kasvun tukia. Mediakasvatuksen tulee olla seksipositiivista, erilaisista näkökulmista mediasisältöjä pohdiskelevaa ja nuoren omaa ajattelua ruokkivaa. Kasvattajan on hyvä kannustaa nuorten toimijuutta, kuunnella nuorten näkemyksiä ja haastaa nuoria pohtimaan kriittisesti esimerkiksi mediaesitysten moninaisuutta. Nuorten seksuaalikulttuurit ja media ovat aina kulkeneet käsi kädessä – nyt sinulla on mahdollisuus olla helposti lähestyttävä tuki tällä nuoren matkalla!

Tehtäviä

TEHTÄVÄ 1: LUOTETTAVAN SEKSUAALITIEDON ETSIMINEN

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: TIEDONHAKU

Seksuaalisuuteen tutustuminen on luonnollinen osa nuoren elämää. Asiasta etsitään usein tietoa netistä. Pohtikaa ja selvittäkää nuorten kanssa, mitkä olisivat hyviä ja ikäryhmälle sopivia tietolähteitä seksuaalisuuteen ja seksiin liittyen, ja miksi. Etsikää erilaisia verkkosivuja, sosiaalisen median tilejä, podcasteja, chat-palveluita (oppaasta löytyy listaus chat-palveluista sivulta 22) ja muita tiedonlähteitä.

Voit tarvittaessa muistuttaa, että sivuilla tehtävän voi toteuttaa paritehtävänä. Jokaisella parilla voi olla oma median osa-alueensa, johon tutustuu, kuten sosiaalinen media tai podcastit. Käykää lopuksi läpi vielä yhdessä koko ryhmän kanssa, millaisia lähteitä löydettiin. Jokainen pari voi esitellä löytämänsä lähteet ryhmälle ja kertoa, mitkä ovat heidän mielestään luotettavia ja ei-luotettavia lähteitä, ja miksi. Tehtävän jälkeen nuorilla on tieto muutamasta hyvästä lähteestä, joihin voivat halutessaan tutustua.

Apukysymyksiä lähteiden luotettavuuden pohdintaan:

- » Onko tieto tuoretta vai onko tieto jo ehtinyt vanhentua? Milloin se on julkaistu tai milloin sitä on päivitetty?
- » Kuka on julkaissut tiedon? Tarkista, että tiedon tekijä ja julkaisija löytyvät.
- » Onko lähteet merkitty?
- » Onko julkaisija luotettava? Onko sisältö asiantuntijan tekemä tai asiantuntijaorganisaation tuottama? Onko sisältö julkaistu tai tuotettu yhteistyössä asiantuntija(organisaatio)n kanssa?
- » Miksi sisältö on tehty? Onko se tuotettu viihteellisestä, kaupallisesta, kasvattavasta vai tiedollisesta tarkoituksesta käsin vai onko taustalla monenlaisia tarkoituksia?
- » Onko sisältö vahvistettua tietoa vai mielipiteitä, uskomuksia tai piilomainontaa?
- » Jokainen lähde on hyvä tutkia ja pohtia sen luotettavuutta rauhassa.

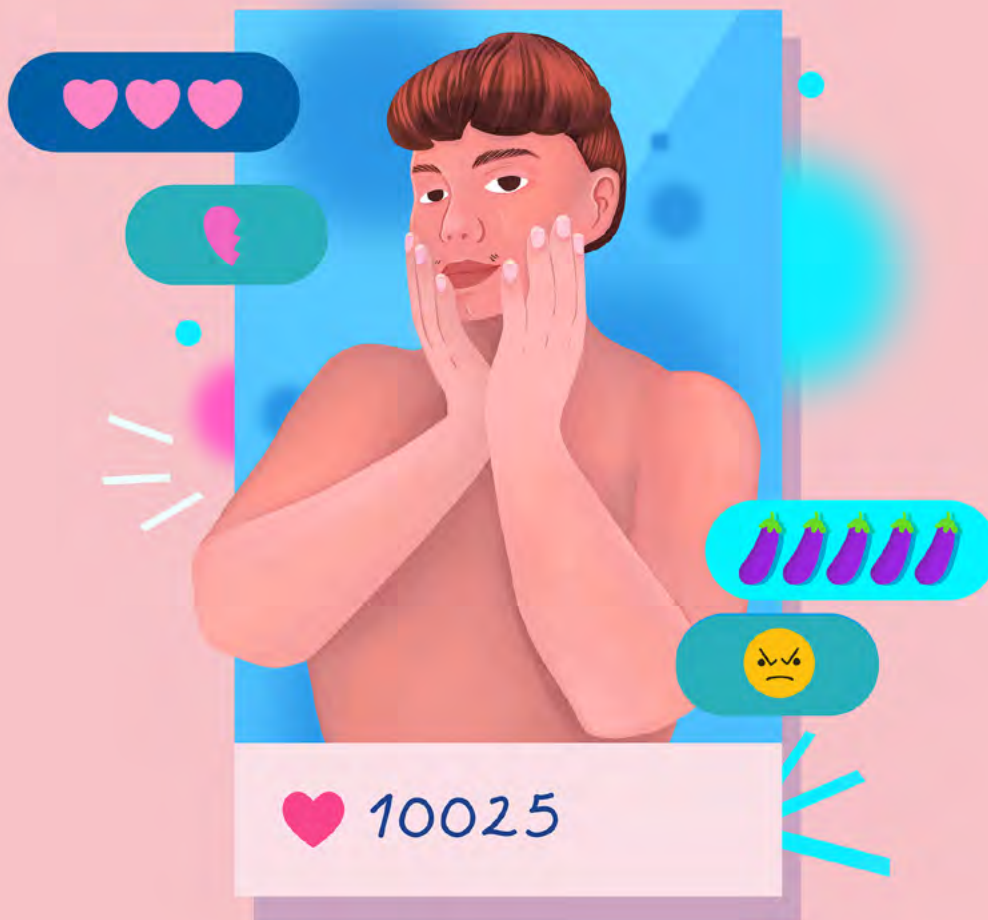
TEHTÄVÄ 2: MEDIAESITYKSEN MONINAISUUS JA KRIITTINEN ANALYSOINTI

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: TULKINNAN TAIDOT JA KRIITTISYYS

Etsikää nuorten kanssa erilaisia tekstejä, kuten artikkeleita, toimitettuja juttuja, uutisia tai muita mediasisältöjä, jotka käsittelevät nuoria ja seksuaalisuutta tai nuorten median käyttöä. Analysoikaa niitä ryhmissä. Lopuksi voitte keskustella koko ryhmän kesken, millaisia tekstejä analysoitiin ja millaisia ajatuksia niistä syntyi.

Apukysymyksiä tekstien analysointiin:

- » Mikä näkökulma tekstissä on?
- » Ketkä tai kuka on kirjoittanut sen?
- » Missä se on julkaistu?
- » Miten nuorista kirjoitetaan?
- » Millaisista nuorista kirjoitetaan ja millaiset nuoret jäävät ulkopuolelle?
- » Kuvaako teksti nuorten mielestä heidän ikäryhmäänsä autenttisesti?
- » Mikä tekstissä on nuorten mielestä hyvää? Entä huonoa?

SOSIAALINEN MEDIA

Unelmien sosiaalinen media olisi ”sellainen, jossa ihmiset olisivat keskenään tasa-arvoisia, käyttäytyisivät ystävällisesti ja kunnioittavasti toisiaan kohtaan, kaikki hyväksyttäisiin sellaisina kuin he ovat, kukaan ei kiusaisi toistaan, itselle tärkeistä asioista puhuttaisiin ja yritettäisiin vaikuttaa niihin.”

-NUOREN NÄKEMYS¹⁹

Sosiaalisen median voidaan määritellä olevan verkkopalveluita, joissa jaetaan sisältöjä ja kommunikoidaan keskenään.²⁰ Sosiaalisen median käyttäjät esimerkiksi julkaisemalla, tykkäämällä, kommentoimalla ja jakamalla vaikuttavat yhteisen mediakulttuurin rakentumiseen ja siihen, millainen sosiaalisesta mediasta muodostuu. Sosiaalisen median myötä yksilöt ovat osaltaan vaikuttamassa siihen, millä tavalla ja mistä aiheis-

¹⁹ Lasten ja nuorten säätiö 2021

²⁰ Suominen 2013, 13–16

ta mediassa puhutaan (vrt. ennen sosiaalista mediaa media-alan ammattilaiset pääasiassa tuottivat sisällöt kansalaisille).

On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että suuret sosiaalisen median yhtiöt muun muassa sensuroivat sisältöä ja vaikuttavat siihen, millainen sisältö saa näkyvyyttä heidän alustoillaan. Yksilöillä on siis samaan aikaan uudenlaista valtaa vaikuttaa ja ilmaista itseään julkisesti, mutta kuitenkin niin sanotusti valvovan silmän alla. Erityisesti so-
meyhtiöiden seksuaalisten sisältöjen sensuuri on herättänyt keskustelua mediassa.²¹

Nuoret käyttävät paljon sosiaalista mediaa. Vuonna 2019 suomalaisnuoret käyttivät eniten sosiaalisen median alustoja WhatsApp, YouTube, Instagram, Snapchat, Spotify, Facebook, Facebook Messenger, Pinterest, Steam ja Discord.²² 2020-luvulla TikTok on noussut suureen suosioon.²³

Tehtävä kasvattajalle!

Tutustu, miten nuoret käyttävät sosiaalista mediaa. Selvitä, mitkä alustat ovat juuri nyt suosittuja ja miksi, ja miten alustat toimivat. Katso myös, millaista sisältöä julkaistaan ja mitkä teemat puhuttavat sosiaalisessa mediassa. Voit halutessasi myös tutustua sosiaalisen median alustojen käyttöehtoihin ja pohtia niitä kriittisesti.

Sosiaalisessa mediassa on paljon seksuaalista sisältöä

Sosiaalisen median seksuaaliset sisällöt ovat esimerkiksi flirttailevia, vähäpukeisia ja vietteleviä. Puhutaan muun muassa *thirst trap* -sisällöistä, joiden tarkoituksena on vietellä katsoja seksuaalisesti lisäämällä seksuaalisesti vihjaileva kuva tai video sosiaaliseen mediaan.²⁴

Sosiaalisessa mediassa otetaan myös suoraan kantaa seksiin ja seksuaalisuuteen. Esimerkiksi nuorten suosimassa TikTokissa julkaistiin vuosina 2020–2021 erityisen paljon seksuaalisia mieltymyksiä häpäiseviä sisältöjä. Tällöin käyttäjät tuottivat *vanilla-shaming* -videoita. Niiden tarkoituksena oli sanoa, että ihmiset, jotka pitävät seksistä ilman bdsm- tai muita kinky -vaikutteita ovat tylsiä. Samaan aikaan myös *kink-shaming* -videot olivat yleisiä, joissa puolestaan pyrittiin luomaan mielikuvaa, että erilaiset kinkyt ovat epänormaaleja. Tämä ilmiö vaikutti käyttäjiin esimerkiksi lisäämällä seksiin liittyviä paineita.²⁵

21 Rueschendorf 2021, 3; YLE 2021a

22 Ebrand Group Oy 2019

23 Lahtinen 2021; Kuismanen 2020; Someturva 2021b

24 Wikipedia (2021)

25 kts. Robinson 2021

SANASTOA

bdsm = sadomasokistisen seksin kirjo. BDSM -seksissä leikitellään usein valtasuhteilla ja nautitaan erilaisista aistiärsykkeistä ja tuntemuksista, kuten sopivasta kivun tunteesta.

shaming (eng.) = häpäisy, saattaa häpeään

Sosiaalisessa mediassa myös monet järjestöt, vaikuttajat ja seksologian ammattilaiset tuottavat seksuaalikasvatuksen sisältöjä nuorille. Sosiaalisen median seksisisällöt ovat siis moninainen kokonaisuus.

Nuorten seksuaalikulttuurit ovat tiiviisti yhteydessä sosiaaliseen mediaan

Koska sosiaalisella medially on jatkuvasti suurempi rooli nuorten elämässä, nuorten seksuaalikulttuurit yhdistyvät yhä tiukemmin sosiaaliseen mediaan. Nuoret hakevat sosiaalisesta mediasta ja internetistä tietoa seksuaalisuudesta, seksistä ja terveystiedosta. Lisäksi yhä useampi nuori löytää seksuaalisia tai romanttisia suhteita sosiaalisen median kautta.²⁶

Yleisin syy sosiaalisen median käyttämiselle nuorilla on yhteydenpito ystäviin ja tuttuihin. Lisäksi suurin osa nuorista käyttää sosiaalista mediaa sisältöjen lukemiseen, selaamiseen, tykkäämiseen ja musiikin kuunteluun. Nuorille on tärkeää, että heidän julkaisemansa sisällöt saavat hyvän vastaanoton ystäviltä, tutuilta ja seuraajilta.²⁷

Sosiaalinen media on kaikista medioista vahvimmin yhteydessä nuorten käyttäjiensä itseilmaisuuksiin, persoonalla leikkittelyyn ja identiteetin muodostumiseen myös seksuaalisuuden osalta. Nuoret itse tunnistavat tämän ilmiön ja uskovat, että tulevaisuudessa sosiaalinen media tulee yhä enemmän vaikuttamaan nuorten identiteetin rakentumiseen.²⁸

Somekasvatuksessa nuorten tulee olla keskiössä

Nuoret suhtautuvat sosiaaliseen mediaan eri tavoilla. Heillä on paljon näkemyksiä sosiaalisesta mediasta, joita he jakavat mielellään. Lisäksi nuoret analysoivat somea ja sen käyttöä kriittisesti ja asiantuntevasti. Nuoret näkevät useimmiten sosiaalisen median omana tilanaan irrallaan aikuisista – erityisesti vanhemmistaan. Siksi on tärkeää, että sosiaalisesta mediasta puhuttaessa nuorten oma ääni ja heidän kokemuksensa ovat keskiössä. Lisäksi on hyvä kannustaa ja korostaa nuorten omaa toimijuutta sosiaalisen median ympäristöissä ja vahvistaa entisestään nuorten kykyä tarkkailla somea kriittisesti.²⁹

26 De Ridder 2017, 1; Numminen 2020, 1; Ebrand Group Oy 2019; Brown & co 2009, 14

27 Ebrand Group Oy 2019

28 Perloff 2014, 366; Noppari 2015; Lasten ja nuorten säätiö 2021

29 Lasten ja nuorten säätiö 2021; Noppari & Uusitalo 2011, 141–144

Nuoret kokevat sosiaalisen median omalla yksilöllisellä tavallaan

Parhaimmillaan sosiaalinen media auttaa nuoria pitämään yhteyttä tärkeisiin ihmisiin, tuo merkityksellistä sisältöä elämään ja helpottaa arkea. Se voi myös laajentaa maailmankuvaa, kehittää oppimista ja auttaa rentoutumaan. Lisäksi sosiaalinen media voi olla niin nuorelle kuin aikuisillekin tärkeä itseilmaisun kanava.³⁰

Sosiaalisella medialla voi olla myös haittavaikutuksia. Se on omiaan lisäämään nuorten paineita esimerkiksi ulkonäköön, seksuaalisuuteen tai elämäntyyliin liittyen. Lisäksi nuoret voivat kohdata sosiaalisessa mediassa häirintää, kuten kiusaamista, vainoamista, huhujen levittämistä, seksuaalista häirintää ja alastonkuvien levittämistä.³¹ Sosiaalinen media voi myös kouruttaa. On tärkeää muistaa, että jokainen nuori näkee sosiaalisen median omalla tavallaan ja myös kokemukset sosiaalisesta mediasta ovat erilaisia yksilöiden välillä.

Vinkki kasvattajalle!

Tutustu Mediakasvatusseuran [Hyvinvointibingo](#) - ja [Tasapainoinen media-arki](#) -julisteesiin, joissa on konkreettisia ohjeita tasapainoisempaan median käyttöön. Julisteita voi hyödyntää myös nuorten kanssa.

Nuoria on hyvä muistuttaa, että yksilöt voivat jonkin verran itse vaikuttaa siihen, millaisena sosiaalinen media heille näyttäytyy ja miten he sitä käyttävät. Suomen Mielen-terveysseuran asiantuntijan Elina Marjamäen mukaan:

*”Mielen-terveydelle on tärkeää oppia kiinnittämään huomiota myönteisiin asioihin ja käyttämään sosiaalista mediaa siten, että se vahvistaa omaa hyvinvointia. Esimerkiksi seuraamalla sellaisia sometilejä, jotka kohottavat mielialaa, tai tekemällä myönteisiä postauksia. Voi päät-
tää, että kommentoi itse positiivisesti muiden postauksia.”³²*

Nuoria tulee tukea somen siloiteltujen kuvien ympäröimässä todellisuudessa

Mediakasvatuksessa on tärkeää tarkastella mediaan julkaistuja kuvia ja malleja kriittisesti. Nuoret ovat usein epävarmoja murrosiän myötä muuttuvasta kehostaan ja oman kehon kelpaavuudesta pyritään hakemaan varmistusta vertailemalla sitä muihin kehoihin muun muassa sosiaalisessa mediassa. Vaikka toisiin ihmisiin vertailu on luonnollinen osa ihmisten sosiaalista tiedonkäsittelyä, hyvään medialukutaitoon kuuluu kriittinen katse.³³

30 Mediakasvatusseura 2020; Väestöliitto 2020a; Lasten ja nuorten säätiö 2021; Noppari & Uusitalo 2011, 141–144; kts. Perloff 2014, 366

31 kts. Kuortti ja Halonen 2018; Someturva 2021a

32 Kenttä ja Norrlin 2021, 15

33 Väestöliitto 2021; Kenttä ja Norrlin 2021, 16–17; Noppari 2015

Tehtävä kasvattajalle!

Voitte nuorten kanssa harjoitella kriittisyyttä esimerkiksi tutkimalla, kuinka usein sosiaalisen median julkaisuissa on käytetty kehoa, kasvonpiirteitä tai ihon pintaa muokkaavia filttareita tai etsimällä yhdessä kiinnostavia kehoposiitivisuus -tilejä.

Sosiaalisessa mediassa näkyy erityisen paljon tarkoin valikoituneita ja siloiteltuja vertailukohtia, mikä voi synnyttää nuorille muun muassa riittämättömyyden, huononmuuden ja kateuden tunteita. Kehokuvan lisäksi sosiaalinen media voi vääristää nuoren käsitystä omasta seksuaalisuudestaan. Nuoret kuitenkin itse uskovat, että tulevaisuudessa sosiaalisessa mediassa jaetaan aidompaa ja vähemmän siloiteltua sisältöä, mikä koetaan tärkeänä muutoksena.³⁴

Seksuaalinen itseilmaisus sosiaalisessa mediassa on ok

Seksisisällöt ovat osa sosiaalista mediaa. On tärkeää, että nuoret oppivat suhtautumaan mediassa näkyviin seksuaalisuuden esityksiin kriittisesti, osaavat toimia turvallisesti ja tunnistavat, milloin kyseessä on rikollinen toiminta. Lähtökohtaisesti kuitenkin ihmisten seksuaalinen itseilmaisus sosiaalisessa mediassa ei ole väärin tai tuomittavaa.³⁵

On mahdollista, että nuoret ovat omaksuneet hyvinkin konservatiiviset arvot, joiden mukaan he arvottavat sosiaalisen median seksuaalisia sisältöjä. Osa nuorista voi määrittellä niitä esimerkiksi liian huorahtaviksi, liian alastomiksi tai liian homoiksi.³⁶ Tällaiset näkemykset ovat normittavia. Ne ylläpitävät sellaisia stereotyyppioita, jotka hankaloittavat ja tuomitsevat ihmisten sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisunvapautta. Mediakasvatuksessa on hyvä kyseenalaistaa normatiivisia käsityksiä ja tarjota nuorille useita erilaisia näkökulmia seksisisältöjen tulkintaan.

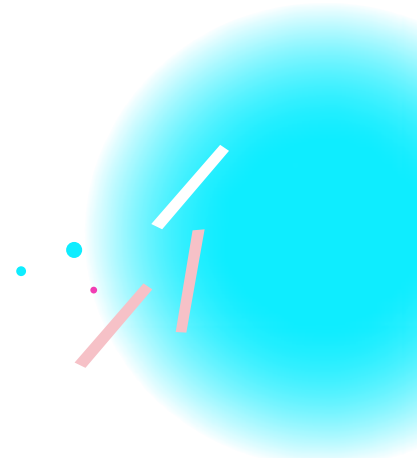
On tärkeää, että nuoret ymmärtävät, että seksuaalinen itseilmaisus on jokaisen oikeus, eikä esimerkiksi paljastavan kuvan julkaissut yksilö ole ”tyrkyllä” muita varten. Kun seksuaalista itseilmaisua ei moralisoida, on todennäköistä, että myös seksuaalinen häirintä verkossa vähenee. Huomionarvoista on myös se, että ihailun hakeminen on osa nuoren kasvua ja ihmisenä olemista. Mediaan julkaisemista kuvista riippumatta jokainen ihminen on arvokas ja hänellä on oikeus ilmaista itseään ja seksuaalisuuttaan.³⁷

34 Kenttä ja Norrlin 2021, 16–17; Numminen 2020, 19; Lasten ja nuorten säätiö 2021

35 kts. Sexpo 2020

36 kts. De Ridder 2017

37 YLE 2021b

Sexting – yksi tapa toteuttaa seksuaalisuuttaan

“Noh nykypäivänä asia käy niinkin helposti kuin kysymällä «moi haluutko laittaa nudei, saat kyllä takas” tms yms, ennen vanhaan se oli varmasti erilaista kun ei ollut mobiililaitteita.”

-NUOREN NÄKEMYS³⁸

Sextingillä tarkoitetaan ihmisten keskenään jakamia seksuaalissävyytteisiä viestejä, kuvia tai videoita. Seksuaalissävyytteisten viestien lähettäminen ei ole sinänsä uusi ilmiö, mutta kuvallisen viestinnän lisääntyessä eroottisten kuvien ottamisesta on tullut osa nykyistä seksuaalikulttuuria. Kuvia jaetaan niin parisuhteen sisällä, sinkkuna kuin muissakin suhdemuodoissa.³⁹

Nuoret harrastavat sextingiä erityisesti Snapchatissa ja Instagramissa. Sexting koetaan myönteiseksi asiaksi silloin, kun se perustuu vapaaehtoisuuteen ja oma-aloitteisuuteen ja vielä erityisesti, kun kyseessä on tuttu ja saman ikäinen henkilö. Nuorten seksuaalioikeuksiin kuuluu oikeus seksuaaliseen ilmaisuun, jonka yksi muoto voi olla sexting.⁴⁰

Nuorten tulee tietää oikeutensa sosiaalisessa mediassa – myös sextingiin liittyen

Sosiaalisessa mediassa tapahtuu seksuaalista häirintää ja seksuaalirikoksia. Siksi esimerkiksi sextingiin liittyen nuorten on tärkeää tietää omat oikeutensa ja soveliaan käytöksen rajat. Nuoren on hyvä oppia mahdollisimman nopeasti tunnistamaan tilanteet, jotka uhkaavat edetä seksuaaliseksi verkkohäirinnäksi.⁴¹

Vinkki kasvattajalle!

Voit tutustua Kansallisen audiovisuaalisen instituutin [Yhdessä turvallisesti netissä](#) -oppaaseen, jossa on muun muassa lisää vinkkejä, miten puhua kiusaamisesta tai seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta verkossa lapsen tai nuoren kanssa.

Tärkeintä on opettaa nuorille, ettei koskaan saa painostaa toista ihmistä sextingiin tai jakaa luvatta toisen lähettämiä kuvia eteenpäin. Lain mukaan alle 18-vuotiaan alastonkuvan lähettäminen eteenpäin on rikos, vaikka tekijä olisi itsekkin alaikäinen. Aikuinen tekee seksuaalirikoksen, jos hän lähestyy alle 16-vuotiasta lasta tai nuorta seksuaalisessa tarkoituksessa verkossa.⁴²

38 Paronen 2021

39 Pelastakaa lapset 2018, 5; Sexpo 2020; Paronen 2021, 2

40 Paronen 2021, 43; Pelastakaa lapset 2018, 31; Nielsen & Co 2015, 12; Sexpo 2020

41 Aaltonen 2012, 13–14

42 Sexpo 2020; Pelastakaa lapset 2021b, 3–4

Sosiaalisen median riskeistä ja seksuaalisesta itseilmaisusta puhuttaessa on tärkeää, että puhe ei kohdistu vain tyttöihin, vaan keskustelu suunnataan kaikille sukupuoli-identiteetistä riippumatta. Mikään sukupuoli ei suojaa esimerkiksi seksuaalista häirinnältä verkossa. Nuorten kanssa teemasta puhuttaessa on hyvä muistaa, että nuorten keskuudessa olevien ilmiöiden paras asiantuntija on nuori itse.⁴³

Erilaisia tapoja käsitellä sextingiä mediakasvatuksessa ovat esimerkiksi

- » monipuolinen keskustelu visuaalisista seksuaalikulttuureista ja kuvien ottamisen ja jakamisen nautinnoista ja riskeistä,
- » rohkaiseminen omien rajojen puolustamiseen ja omien kuvien hallitsemiseen,
- » ohjaaminen tukipalveluihin ja vertaistuen pariin, mikäli jotakin ikävää tapahtuu,
- » avun, tuen ja tiedon tarjoaminen neutraalisti ja syyllistämättä,
- » toiminta häpäisemistä ja kiusaamista vastaan, sekä
- » kuvien ottamisen ja jakamiseen liittyvien kokemusten ja halujen normalisoiminen.⁴⁴

Yhteenveto

Sosiaalisen median seksuaaliset sisällöt ovat moninaisia. Nuoret ovat hyvin tietoisia sosiaalisen median ilmiöistä, ja heillä on hyvät kyvyt analysoida sosiaalisen median seksuaalisia sisältöjä. On tärkeää, että kasvattajat pyrkivät kuitenkin vahvistamaan nuorten kykyjä, korostavat nuorten toimijuutta sosiaalisen median ympäristöissä, haastavat nuoren ajattelua ja kertovat nuorten oikeuksista sosiaalisessa mediassa. Nuorille on tärkeää opettaa tulkitsemaan sosiaalisen median seksuaalisia sisältöjä erilaisista näkökulmista käsin, ja muistuttaa, että jokaisella yksilöllä on oikeus seksuaalinen itseilmaisuu.

43 Rueschendorf 2021, 2–3; Yle 2021b; Paronen 2021, 8

44 Sexpo 2020

Tehtäviä

TEHTÄVÄ 1: NUOREN TOIMIJUUDEN VAHVISTAMINEN SOSIAALISESSA MEDIASSA

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: MEDIAN KÄYTTÖTAIDOT, OMAN MEDIASUHTEEN TARKASTELU

On tärkeää muistaa, että yksilöt eivät ole vain median vastaanottajia, vaan aktiivisia käyttäjiä, joilla on mahdollisuus vaikuttaa sosiaalisen median käyttötottumuksiinsa ja osin myös sisältöihin, jotka heidät tavoittaa. Jokaisen yksilön sosiaalinen media on omanlaisensa perustuen osin algoritmeihin ja osin yksilön omiin valintoihin.

Nyt lähdemme ”siivoamaan” sosiaalisen median sisältöjä omiin tarpeisiin sopiviksi!

Ohjeista nuoria valitsemaan yksi sosiaalisen median alusta, ja käymään läpi tilit, joita seuraa alustalla. Nuori pysähtyy jokaisen tilin kohdalle pohtimaan, mitä tunteita ja ajatuksia tilin seuraaminen tuottaa. Tarkoituksena on poistaa tai mykistää tilit, jotka eivät edesauta nuoren hyvinvointia, vaan aiheuttavat esimerkiksi paineita, kateutta, ahdistusta, tylsistymistä tai tuntuvat muuten raskailta. Lopulta somealustalle jäävät näkyviin tilit, joiden seuraamisella on myönteisiä vaikutuksia nuoren elämään.

Jos nuorella ei ole sosiaalisen median tilejä, hän voi pohtia, millaisen sisällön seuraaminen voi tuottaa yksilölle positiivisia vaikutuksia ja millaiset sisällöt voivat vaikuttaa negatiivisesti.

TEHTÄVÄ 2: NUOREN OIKEUKSIEN LÄPIKÄYMINEN SEXTINGIIN LIITTYEN

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: MEDIAN KÄYTTÖTAIDOT, VUOROVAIKUTUSTAITOT

Pyydä nuoria tutustumaan Pelastakaa lapset Ry:n nuorille suunnattuun [Mun keho, mun rajat – tietoa alastonkuvien jakamisesta ja seksuaalissävytteisestä viestittelystä](#) -oppaaseen. Nuoret voivat oppaaseen tutustuttuaan kirjoittaa omin sanoin:

- » Mitä sexting on?
- » Mitä tulee muistaa ennen kuvan lähettämistä?
- » Milloin sexting on kivaa ja nautinnollista?
- » Millaiset sextingiin liittyvät teot eivät ole ok tai ovat rikollisia?
- » Mitä tehdä jos on kokenut seksuaalista häirintää, väkivaltaa tai omia rajoja on rikottu?

Puhukaa oppaan opeista myös yhteisesti kertaamalla sextingin pelisäännöt ja käymällä läpi seksuaalirikoslainsäädäntöä.

TEHTÄVÄ 3: MONINÄKÖKULMAISEN TULKINNAN HARJOITTELU

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: TULKINNAN TAIDOT JA KRIITTISYYS

Osa hyvää medialukutaitoa on kyky tarkastella mediaa monista eri näkökulmista.

Tässä tehtävässä valitset itse tai pyydät nuoria valitsemaan yhden tai useamman sosiaaliseen mediaan postatun seksuaalisen kuvan tai videon, jota pohditte yhdessä nuorten kanssa. Jos valitsette useamman, niin postauksissa olisi hyvä esiintyä eri sukupuolia.

Pohtikaa

- » Millaisia tunteita julkaisu herättää?
- » Kuka on julkaissut kuvan? Miksi se on julkaistu? Mitä julkaisu tarjoaa tai antaa julkaisijalleen tai kuvan katsojalle? Liittyykö julkaisu johonkin sosiaalisen median liikkeeseen (kts. hashtagit)?
- » Onko todennäköistä, että kuva saisi paljon tykkäyksiä?
- » Onko se tyyppinen julkaisu somealustalla vai eroaako se kuvavirrasta?

Onko julkaisu mielestänne

- » voimaantumista vai esineellistämistä
- » riskikäyttäytymistä vai seksuaalista itseilmaisua
- » huomiohakuisuutta vai oman kehosuhteen tutkimista
- » seksuaalista itseilmaisua vai neutraalia alastomuutta
- » seksuaalisen itsemääräämisoikeuden osoitus vai seksuaaliväkivaltaa
- » sovelias vai sopimaton

Voitte myös pohtia, miten muokkaisitte julkaisua, jotta se muuttaisi tulkintaanne suuntaan tai toiseen?

Pysähtykää pohtimaan tehtävässä erilaisia tulkintamahdollisuuksia ja huomioikaa tilannekohtaisuus ja yksilöllisyys. Yksittäisen julkaisun voi tulkita monella tavalla ja esimerkiksi kuvan tuottamisen ja sen julkaisemisen taustalla voi olla erilaisia motiiveja. Ryhmässä nuorten näkemykset voivat myös vaihdella, ja yhtä oikeaa totuutta ei olekaan mahdollista löytää.

SANASTOA

seksuaaliväkivalta= väkivaltaa, joka ilmenee henkilön seksuaalisen koskemattomuuden tai itsemääräämisoikeuden tahallisen loukkauksena. Verkossa se voi olla esimerkiksi kuvan julkaiseminen ilman siinä esiintyvän henkilön lupaa tai seksuaalisesti arveluttavat tai provosoivat sisällöt, jotka eivät sovi yksilölle, joka joutuu näkemään niitä. Seksuaaliväkivallan perusteena on aina yksilön eli uhrin kokemus, mikä tekee määrittelystä moninaista.⁴⁵

45 Lue lisää täältä [THL 2021](#)

Vinkki kasvattajalle!
Tutustu nuoria tukeviin chat-palveluihin

[Sua varten somessa](#) -sometileihin nuori voi olla yhteydessä, jos hän on kokenut somessa häirintää, kiusaamista, asiatonta kommentointia, saanut outoja yhteydenottoja tai kokenut muita hämmentäviä tilanteita.

[Help.some -mobiilisovellus](#) tarjoaa apua, jos on kokenut somessa kiusaamista, häirintää, seksuaalista ahdistelua tai seksuaaliväkivaltaa. Tarjolla apua myös rikosasioiden selvittelyyn.

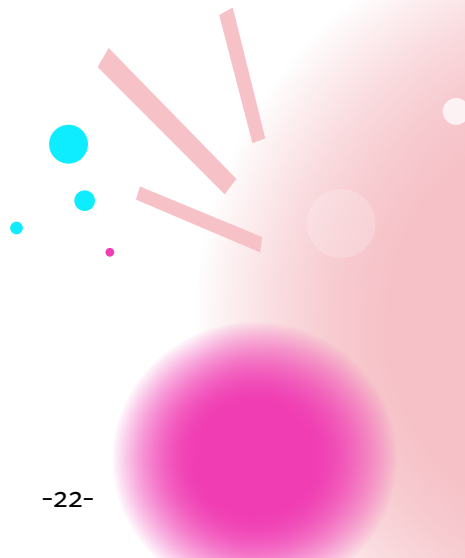
[Nuorten exit](#) neuvoo ja tukee nuoria seurusteluun, ihastumiseen, omiin rajoihin tai seksuaaliseen kaltoinkohteluun liittyvissä tilanteissa.

[Sinuiksi-chat](#) tarjoaa keskusteluapua ja vertaistukea seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvissä kysymyksissä.

[Seksuaalineuvontachat](#) on Väestöliiton palvelu, jossa seksuaalineuvojat palvelevat nuoria seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

[Sekasin-chat](#) tarjoaa nuorille keskusteluapua laajasti erilaisissa nuorten kysymyksissä ja tavoitteena on erityisesti nuorten mielenterveyden tukeminen.

[Netari-palvelu](#) tarjoaa nuorille tukea esimerkiksi kouluun, ihmissuhteisiin ja harrastuksiin liittyvissä kysymyksissä. Pelastakaa lapset Ryn:n Netari -palvelun nuori tavoittaa esimerkiksi WhatsAppilla ja Chatissa.

PORNO

”Pornossa on kyse fantasiaista. Seksissä on kyse ihmisten välisestä tasa-arvoisesta suhteesta.”

-NUOREN NÄKEMYS⁴⁶

Pornon määritelmiä on useita, ja se, minkä kukin näkee pornona on tulkinnanvaraista. Yksinkertaisin määritelmä on se, että kaikki sellaiset sisällöt, joiden tarkoituksena on kiihottaa, ovat pornoa. Yhtenä pornon ominaispiirteenä nähdään myös lähikuvat sukuelimistä. Porno on osa viihdeteollisuutta ja valtavirtamedia, jota tuotetaan niin ammattimaisesti kuin käyttäjälähtöisesti (amatööriporno).⁴⁷

⁴⁶ Spišák 2020

⁴⁷ Vilka, 2011, 110; Parviainen 2008, 2; Väestöliitto 2018; Spišák 2019b, 16

Pornoon kuuluvat muun muassa erilaiset kirjalliset, kuvalliset ja audiosisällöt, mutta tässä oppaassa keskitymme audiovisuaaliseen nettipornoon. Kokonaisuudessaan porno on laaja ja moninainen media, joka koostuu useista genreistä ja erilaisista seksuaalisuuden, kehojen ja sukupuolten esityksistä. Porno aiheuttaa usein ristiriitaisia tunteita katsojissa, kuten ällötystä, häpeää, kiihottuneisuutta ja halua. Porno voi myös huvittaa. Erilaisten tunteiden taustalla on se, että pornossa yhdistyvät usein kiihottavat seksiaktien esitykset, liioittelevuus, tabujen käsittely ja valtasuhteilla leikittely.⁴⁸

SANASTOA

genre = mediaa voidaan luokitella erilaisiin genreihin eli lajeihin tai luokkiin. Tietyllä genrellä on omat ominaispiirteensä, joiden mukaan genreen kuuluvat sisällöt voidaan erottaa muista mediasisällöistä. Yhden genren sisällä voi olla myös alagenrejä.

Pornoa kuvaillaan esimerkiksi seksuaaliseksi vapauden symboliksi, naisia alistavaksi mediaksi, synniksi, taiteeksi ja viihteeksi. Pornokeskusteluun on aina liittynyt tunnerikasta ja vahvaa poliittista kiistelyä.⁴⁹ Porno ei ole tarkoitettu seksuaalikasvatuksen materiaaliksi tai nautinnollisen seksin oppaaksi, vaan porno kuvaa enemmänkin esimerkiksi sitä, miten harrastaa seksiä niin, että kamera pääsee mahdollisimman hyvin kuvaamaan sukuelimiä. Pornovideot ovat aina ikärajaltaan K-18, mutta siitä huolimatta nuoret ja joskus lapsetkin löytävät pornomateriaalia helposti. Siksi porno on tärkeää ottaa osaksi mediaan ja seksuaalisuuteen liittyvää kasvatusta.

Vinkki kasvattajalle!

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti määrittelee K-18 -materiaaliksi muun muassa sisällöt, joissa seksuaalinen sisältö on hallitsevaa ja seksikohtauksissa sukuelimet näkyvät selväpiirteisesti. Saat lisätietoa KAVI:n ikärajakriteeristöstä [klikkaamalla tästä](#).

Porno osana seksuaali- ja mediakulttuuria

Porno nähdään usein media- ja seksuaalikulttuurien ulkopuolisena “pahana”, joka salakavalasti vaikuttaa ihmisten seksuaalikäyttäytymiseen ja muuhun mediaan. Pornoistumisen käsitteellä viitataan huoleen siitä, että pornosta on tullut valtavirtaa ja sen vaikutukset ovat levinneet median kaikkiin osa-alueisiin.⁵⁰ Todellisuudessa porno ja muu seksuaalinen mediakulttuuri käyvät jatkuvaa vuoropuhelua. Lopulta voi olla vaikeaa erottaa, mistä erilaiset median seksi-ilmiöt ovat alkuaan lähtöisin.

Pornoa tulee käsitellä mediakulttuurin osana tai jopa laajemminkin. Porno on valtava mediateollisuuden haara, ja esimerkiksi yhdessä suurimmassa pornosivustossa vierailtiin vuoden 2019 aikana 42 miljardia kertaa.⁵¹ Pornoteollisuus on kaupallinen media, jolla tavoitellaan mahdollisimman suurta taloudellista hyötyä sekä pyritään koukuttamaan katsojat sisältöihin ja saamaan heidät palaamaan sivustoille aina uudestaan.

48 Väestöliitto 2020b; Paasonen 2015

49 Kts. McKee 2012; Paasonen 2015, 17; Smith 2009

50 kts Parviainen 2008, 4–6; Kuortti & Halonen 2018

51 Pornhub (2019)

Pornosta voi nuorten kanssa keskustella analysoiden sitä esimerkiksi tuotannon, sisältöjen sääntelyn ja sensuurin, käytön määrän ja tapojen sekä erilaisten mahdollisten määritelmien näkökulmista.

Porno on osa myös seksuaalikulttuuria. Esimerkiksi, kun puhutaan pornoistumisesta, niin kyseessä voi olla seksuaalikulttuurin laajempi muutos, eikä niinkään yksinomaan pornon tunkeutuminen kulttuuriin. Tätä ajatusta tukee myös FINSEX -tutkimukset, joissa ollaan havaittu, että suomalaiset kokevat pornon aina vain kiihottavammaksi vuosien saatossa. Selittävinä tekijöinä nähdään seksuaalisen vapaamielisyyden ja itsesetyydytyksen lisääntyminen sekä pornon sisältöjen kehittyminen vastaamaan paremmin sen katsojien seksuaalisia mieltymyksiä.⁵² Porno nuorten kanssa käsiteltäessä on hyvä puhua myös kulttuurissa ylipäätään ilmenevistä asenteista seksuaalisuuteen, sukupuoliin ja kehoihin.

Tehtävä kasvattajalle!

Pohdi, millainen vaikutus yksittäisellä medialla on nuoren elämään. Jos nuorella on terve kasvuympäristö, voiko porno itsessään luoda nuorelle seksistisen maailmankuvan, jonka myötä hän ei esimerkiksi oppisi arvostamaan toisia seksin aikana?

SANASTOA

seksismi = sukupuolten eriarvoisuus ja sen kannattaminen. Seksismi on sellaisia tekoja tai näkemyksiä, jotka väheksyvät, alistavat tai syrjivät henkilöä tämän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Ovatko jotkin pornosisällöt ”parempaa pornoa”?

Laadukkaana mediasisältönä nähdään usein esimerkiksi realistiset ja kriittisesti todellisuutta pohdiskelevat sisällöt, kuten keskusteluohjelmat ja kantaa ottavat elokuvat. Huonompana mediasisältönä nähdään viihteellinen, keinotekoisesti tuotettu ja kepeä sisältö, kuten tosi-tv-ohjelmat ja saippuaopperat. Tämän jaottelun mukaan toisinaan ajatellaan, millainen mediasisältö on ”hyvää mediaa” ja mikä ”huonoa mediaa”. Erilaiset ihmiset nauttivat erilaisista mediasisällöistä, ja siihen vaikuttavat esimerkiksi yksilön persoona, elämäntilanne ja mielentila.⁵³

Sama koskee myös pornosisältöjä. Sukupuoli- ja seksuaali-identiteetistä riippumatta toisille yksilöille valtavirtaporno voi olla kiihottavaa ja voimaannuttavaa viihdettä, toisille taas feministinen porno ja toisille se, ettei katso pornoa ollenkaan. Omat mieltymykset pornon suhteen voivat myös vaihdella.

⁵² FINSEX 2017

⁵³ kts. Karhulehto & Valjus 2005, 10

”Jos katsoo tietynlaista pornoa, se ei tarkoita, että itse toivoisi olevansa samassa asemassa kuin näyttelijät.”

-NUOREN NÄKEMYS⁵⁴

Vaikka usein ajatellaan, että valtavirtaporno toistaa stereotyyppioita ja normatiivisia käsityksiä, on paljon myös pornoa, jossa tietoisesti rikotaan normeja. Tällaiset sisällöt tuovat esille muun muassa laajalti erilaisia kehoja sekä sukupuolten ja seksuaalisen ilmaisun moninaisuutta. Jokainen yksilö tulkitsee ja kokee pornosisällöt omalla tavallaan.

Kasvattajien on hyvä välttää tuomasta ilmi omia arvojaan ja mieltymyksiään, millaisesta mediasta “kuuluu nauttia”. Arvolatautuneen kasvatuksen sijasta keskitytään pornon laajempaan analysointiin, ja tasavertaiseen ja opettavaiseen keskusteluun nuorten kanssa.⁵⁵ (On tärkeää huomata, että mediasisältö eli se, mitä katsomme on eri asia kuin median tuottaminen eli esimerkiksi se, miten näyttelijöitä kohdellaan kuvauksien aikana. Nuorten kanssa voi käydä keskustelua siitä, millainen pornotuotanto on eettistä ja millainen ei.)

SANASTOA

valtavirtaporno = oppaassa valtavirtapornolla viitataan ilmaisiin, suurimpien nettipornosivustojen sisältöihin, joiden löytäminen ei vaadi hakusanojen sen suurempaa käyttöä tai sukeltamista syvälle pornosivustojen syövereihin

Osa nuorista katsoo pornoa, osa ei

On vaikeaa sanoa tarkkaa määrää, kuinka paljon ja kuinka moni nuori katsoo pornoa, sillä nuorten pornon katselutottumukset ovat yksilöllisiä ja myös tutkimustulokset aiheesta vaihtelevat paljon. Osa lapsista katsoo pornoa jo alakoulussa, ja lähes jokainen yläkouluikäinen on nähnyt nettipornoa. Jos pornoa näytetään nuorelle ilman suostumusta, silloin rikotaan nuoren itsemääräämisoikeutta ja rajoja eli kyseessä on seksuaaliväkivalta.⁵⁶ Lisäksi pornon näyttäminen alaikäiselle voi olla rikoslaita rangaistava rikos. Toiset nuoret katsovat omasta tahdostaan paljonkin pornoa, kun taas toisia nuoria voi ahdistaa ajatuskin pornon katsomisesta. Kasvatustilanteissa tulee huomioida kaikenlaiset nuoret.

Pornoa tulee käsitellä neutraalisti nuorten kanssa

Mediatutkija Sanna Spišákin tutkimusten mukaan nykynuoret näkevät vahingollisena, jos aikuiset puhuvat pornosta medianana, jonka katsominen on kieroutunutta. Ajatus siitä, että porno vahingoittaa ja vääristää seksuaalisuutta ja aiheuttaa peruuttamatonta ja pitkäkestoista haittaa, voi tuntua pelottavalta pornoa katsovien tai sitä nähneiden nuorten keskuudessa.⁵⁷

54 Spišák 2020

55 Smith 2009, 574-575

56 Peter & Valkenburg 2016; YLE 2011; Sahlstén 2019; Pelastakaa lapset 2021a

57 Spišák 2019a

Mediakasvatuksessa on tärkeää käsitellä pornoa neutraalisti ja rauhassa. Tavoitteena on, että nuori oppii tunnistamaan omat tunteensa ja toimimaan niiden mukaisesti mediaympäristöissä. Kiinnostus seksiin ja alastomuuteen ovat luonnollisia ja netin lähteet ovat nuorille yksi helppo väylä tutustua niihin. Pornoa on hyvä käsitellä kriittisesti ilman, että puhe kohdistuu nuoriin.

Miksi osa nuorista katsoo pornoa?

Nuoruusikään kuuluu kasvava kiinnostus siihen osaan maailmaa, joka on aikaisemmin kuulunut vain aikuisille. Tutkimuksissa nuoret ovat ilmoittaneet katsovansa pornoa uteliaisuudesta ja tiedonlähteenä anatomiasta, sukupuolista ja seksistä sekä itsetyydytyksen välineenä ja teknisenä ohjeena. Pornon nähdään lisäävän seksuaalista nautintoa ja helpottavan tietämättömyyden (miten seksin yhteydessä toimitaan) tunteeseen liittyvää ahdistusta. Nuoret käyttävät pornoa myös viihteenä tylsissä hetkissä ja katsovat pornoa niin yksin kuin yhdessä.⁵⁸

Porno herättää monenlaisia tunteita

Pornon katselu voi herättää nuorissa esimerkiksi uteliaisuutta, pelkoa, kiihottuneisuutta ja syyllisyyttä. Nuorilla pojiksi identifioituvilla pornon katseluun liittyy lisäksi huumoria ja naurua, koska he katsovat pornoa myös yhdessä ystävien kanssa. Pojat voivat pelätä pornon aiheuttavan heille tulevaisuudessa haasteita kiihottua ”oikean elämän” seksitilanteissa.⁵⁹

Suomalaisen pornotutkimuksen mukaan⁶⁰ nuoret tytöiksi identifioituvat kokevat pornoa katsoessaan neutraaleja tai myönteisiä tunteita, mutta suhtautuvat pornoon kriittisesti ja määrittelevät sen olevan epäaitoa, kaupallista ja esittävän tunteeton seksiä. On hyvä huomioida, että sama nuori voi kokea monenlaisia ristiriitaisiakin tunteita pornoa katsoessaan. Tutkimuksen mukaan yleisimmät pornon herättämät tunteet nuorten tyttöjen keskuudessa ovat inho, hämmennys ja nautinto.⁶⁰

Kasvatustilanteissa on tärkeää kyseenalaistaa pornon katsomiseen liittyvät stereotyyppiat, kuten kaikki pojat tykkäävät pornosta ja tytöt eivät. Nuoret tulee nähdä yksilöinä eikä tietyn sukupuoli-identiteetin keskiwertona, joka suhtautuu pornoon tai muuhun seksuaaliseen mediaan tietyllä tavalla.

Porno – paha media?

Pornossa henkilöhahmot esitetään usein esineellistään. Syynä on se, että valtavirtaporno keskittyy kuvaamaan mahdollisimman kiihottavia seksiaakteja esimerkiksi henkilöhahmojen persoonan tai elämäntilanteen kuvaamisen sijaan (vrt. draama). Valtavirtapornon kuvaillaan esittävän seksin epäaitona ja kapea-alaisena, ja sen olevan pelkästään heteromiehille suunnattua.⁶¹

Porno aiheuttaa ulkonäkö- ja seksipaineita osalle nuorista sukupuoli-identiteetistä riippumatta. Pornossa kehot esitetään epäinhimillisen kykenevinä, oli kyse esimerkiksi sitten miesoletettujen kehojen suorituskyvystä tai naisoletettujen pornonäyttelijöiden

58 Spišák 2016; Rinkinen & Co 2012, 42; Väestöliitto 2020b; Kuorti ja Halonen 2018; Rothman & Co 2014

59 Pajamäki 2013, 56–58

60 Rinkinen & Co 2012

61 Paasonen 2015, 37; Väestöliitto 2018; Väestöliitto 2020b; Mutanen 2020, 23

ruumiinaukkojen tilavuudesta. Lisäksi osa pornosisällöistä toisintaa kulttuurissa ilmeviä seksistisiä, rasistisia ja väkivaltaisia asenteita.⁶²

Porno voi myös koukuttaa. Omaa suhdetta median käyttöön ja seksisisältöihin on hyvä tarkastella uteliaisuudella ja tutkiskella esimerkiksi, millaisissa hetkissä katsoo pornoa ja mikä on itselle sopiva määrä katsoa pornoa (jos sitä haluaa katsoa). Nuorille on tärkeää sanoa, että pornoon on mahdollista jäädä koukuun ja on hyvä itsetyydyttää myös ilman median läsnäoloa. Harva kuitenkaan koukuttuu pornoon niin pahasti, että voitaisiin puhua esimerkiksi pakonomaisesta seksikäyttäytymisestä.⁶³

Pornon negatiiviset vaikutukset nuoriin vähenevät, kun nuorten kanssa puhutaan avoimesti median seksisisällöistä ja niiden herättämistä tunteista sekä myös seksistä suoraan, seksiposiitivisesti ja erilaisuutta kunnioittaen. Tällöin porno on vain yksi tiedonlähde muiden joukossa, jossa käsitellään nuoria kiinnostavia teemoja seksuaalisuudesta.

Pornon katsominen voi vaikuttaa nuoreen myös positiivisella tavalla

Pornon mahdollisia positiivisia puolia nähdään muun muassa se, että nuoret voivat pornon kautta tutkia omaa seksuaali-identiteettiään ja tutustua erilaisiin seksuaalifantasioihin, seksuaalisiin ilmaisuihin ja suuntautumisiin, kehoihin ja sukupuoliin. Porno voi lisätä myös nuorten itsetyydytystä, mikä voi vaikuttaa nuoren kehosuhteeseen ja tunne-elämään positiivisella tavalla. Pornon kautta seksin harrastamiseen tutustuminen voi myös lieventää nuoren seksiin liittyviä paineita. Porno voi vastata myös nuoren tarpeeseen tutustua seksiin rauhassa itsekseen ilman muiden läsnäoloa.⁶⁴

Mediakasvatuksessa on tärkeää tuoda esille sekä pornon mahdollisia positiivisia että negatiivisia puolia. Pornon vaikutus nuoriin ei ole suoraviivainen, vaan nuoret käyvät aktiivisesti vuoropuhelua pornon ja sen viestien kanssa.⁶⁵ Jokainen nuori kokee pornon omalla tavallaan riippumatta siitä, katsooko pornoa tai ei.

SANASTOA

pornolukutaito= nuori ymmärtää, mitä porno on ja sen yhteyden niin mediaan, kulttuuriin, talouteen, yhteiskuntaan kuin yksilöihin. Medialukutaidon tavoin nuori osaa lukea ja analysoida seksisisältöjä pintaa syvemältä ja nähdä erilaisia vaikuttimia sen taustalla.

62 Aaltonen 2012, 69; Bildjuschkin & Ruuhilampi 2008, 145; Vilkkä 2011, 113; Paasonen 2015, 43 ja 47–48

63 kts. Hall & Vuohtoniemi 2019, 47

64 kts. Väestöliitto 2020b; Rinkinen & Co 2012, 41; Niemi 2011; O'Sullivan 2014, 40

65 Spišák 2016

Yhteenveto

Porno on laaja genre, jota ei tule käsitellä yksipuolisesta näkökulmasta. Sitä ei ole tuotettu seksuaalikasvatuksen materiaaliksi, vaan kiihottavaksi viihteeksi. Siksi jyrkän kritiikin sijasta tulee pohtia nuorten kanssa monesta näkökulmasta käsin, millaista mediasisältöä porno on, ja miten se toimii suhteessa muuhun media- ja seksuaalikuultuuriin.

Mediakasvatuksessa pornoa käsiteltäessä on hyvä olla neutraali, rauhallinen ja kuunteleva. Porno voi olla nuorelle esimerkiksi vahingollista, hämmentävää, nautinnollista ja vapauttavaa. On tärkeää huomioida, että omassa nuorten ryhmässä on erilaisia nuoria, joilla on omanlaisensa suhde pornoon, ja se on ok. Nuoret osaavat analysoida pornoa ja käyttävät (tai ovat käyttämättä) sitä omiin monenlaisiin tarkoituksiinsa, mutta tarvitsevat tukeen pornolukutaidon opettamista.

Tehtäviä

TEHTÄVÄ 1: PORNON JA SEKSIIN EROAVAISUUKSIEN POHDINTA

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUEET: TULKINNAN TAIDOT JA KRIITTISYYS SEKÄ MEDIAN TUOTTAMINEN

1. Pyydä nuoria kuvaamaan TikTok -tanssivideo. Videota ei tarvitse julkaista tai näyttää muille, vaan tärkeintä on, että nuoret kuvaavat videon tiedostaen, että he tuottavat mediaa. Videon voi kuvata yksin tai ryhmässä. Nuoret saavat vapaasti käyttää luovuutta tehtävässä ja päättää, millaisen tanssivideon he haluavat kuvata. Koreografia voi olla esimerkiksi heidän itsensä suunnittelema tai jokin Tiktokissa suosittu koreografia. Video kuvataan hyödyntäen nuorten omia puhelimia.
2. Istukaa kuvausten jälkeen alas pohtimaan, mitä eroa on tuottaa mediaa tai tehdä kyseistä asiaa muuten vain, kuten tanssia.

Vinkkejä pohdintaan:

Eroja ovat muun muassa TikTok -videoiden tuottamiseen liittyvät tavat ja ominaisuudet, joita tanssiessa tulee noudattaa ja mukailla. Tällöin tulee huomioida esimerkiksi, miten kuvataan, millaista sisältöä kuvataan, millaisia filttäreitä käytetään, mikä on aikaraja ja mistä video usein alkaa ja mihin loppuu. Hyvän videon tuottamiseksi pitää olla käsitys siitä, millaiset videot menestyvät TikTokissa. Video suunnitellaan, siihen valmistaudutaan, mahdollisesti laittaudutaan, kuvataan samasta tilanteesta useampi otto ja muokataan lopputulosta. Myös tunnetasolla on hyvä pohtia, miltä tuntuu olla kuvattavana ja miltä tuntuu tieto siitä, että video julkaistaan. Lisäksi median tuottamisen positiivisia puolia voi olla hyvä pohtia, kuten videoiden kuvaaminen itseilmaisun ja yhdessä tekemisen näkökulmasta.

3. Tämän jälkeen keskustelun voi ohjata pornoon ja pohtia tuotetun seksisisällön eroa seksiin, jota harrastetaan ilman tarkoitusta median tuottamisesta.

Vinkkejä pohdintaan:

Voitte puhua esimerkiksi siitä, miten "normaalin elämän seksi" on vapaampaa, rennompaa ja koetaan mahdollisesti vähemmän paineita, sillä kyseessä ei ole ohjattu suoritus kameralle, vaan yhteinen hetki. Seksiä harrastaessa ei tarvitse miettiä, näyttääkö seksi muille kiinnostavalta ja kiihottavalta, vaan voi keskittyä täysin seksin nautinnollisuuteen. Seksissä omat ja toisten tunteet ja mieltymykset ohjaavat kehoja ja seksiakteja – ei kamera tai käsikirjoitus. Tällöin ei myöskään tarvitse noudattaa esimerkiksi pornon videoiden tyyppillisiä esitystapoja, miltä seksistä nauttiva ihminen näyttää ja elehtii tai kuinka kauan seksi kestää ja kuinka monta seksiasentoa yhdellä seksikerralla on. Tässäkin kohtaa voi vain luottaa omiin ja toisten mieltymyksiin, mielentilaan ja tunteisiin. (Huomionarvoista on kuitenkin se, että median tuottamisesta huolimatta pornossa harrastetaan "todellista" seksiä, ja osalle pornonäyttelijöistä työ voi olla tärkeä osa heidän seksuaalisuuttaan.)

TEHTÄVÄ 2: SEKSISISÄLLÖN TULKINNAN HARJOITTELU

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: TULKINNAN TAIDOT JA KRIITTISYYS

Valitse yksi seksuaaliseksi mieltämäsi kuva tai video, jossa esiintyy useampi kuin yksi ihminen. Se voi olla esimerkiksi sensuelli hajuvesimainos, sosiaalisen median vähäpukeinen julkaisu tai vähäpukeinen ja seksuaalisesti vihjaileva musiikkivideo. Huomioi mediasisältöä valitessasi, että se vastaa nuorten ikä- ja kehitystasoa sekä kuvaohjelmien ikärajoja ja tekijänoikeuksia.

Analysoikaa yhdessä sisältöä:

- » Millaisesta kuvasta tai videosta on kyse?
- » Kuka tai ketkä on ajateltu kohdeyleisöksi kuvalle?
- » Miten kuvattujen katse, ilme, eleet ja asento ilmaisevat seksuaalisuutta?
- » Millaista seksuaalisuutta ne ilmaisevat?
- » Millaisia mahdollisia valtasuhteita kuvassa sukupuolille asetetaan?
- » Rikkooko kuva seksuaalisuuden tai sukupuolten esittämisen normeja?
- » Miten eri tavoin samaa esimerkiksi kuvaa, mainosta tai musiikkivideota voidaan seksuaalisuuden näkökulmasta tulkita?

Vinkki kasvattajalle!

Tutustu halutessasi Amnestyn [Puhutaan suostumuksesta](#) -oppaaseen, jossa lisää nuorten kanssa työskentelyyn tarkoitettuja toiminnallisia tehtäviä mediasta ja seksistä (s. 27–47).

TEHTÄVÄ 3: MEDIASISÄLLÖN MARKKINOINNIN KRIITTINEN POHDINTA

MEDIALUKUTAIDON OSA-ALUE: TULKINNAN TAIDOT JA KRIITTISYYS

Pornosivustosten videoiden otsikot ovat kuin välittömien nautinnon lupauksien tulva. Ne uskottelevat katsojan näkevän aina vain kiihottavampaa, äärimmäisempää, rajoja rikkovampaa ja kovempaa sisältöä. Seksiä harrastavien ihmisten eroja ja heidän kohtaamisensa erikoisuutta korostetaan toisinaan ylitsepursuavalla tavalla, sillä kieltoja rikkovan ja kauhistelua herättävän videon uskotaan lisäävän sen vetovoimaa ja kiihottavuutta. Pornosivustolla ei todennäköisesti näe pelkistettyä otsikkoa ”ihmiset harrastavat seksiä”, vaan otsikot ovat täynnä tunnetta, draamaa ja seksiaktien tai kehojen äärimmäisyyden ja kiihottavuuden kuvauksia.

Voit tuoda nuorille esille pornovideoiden klikkiotsikkomaisen markkinoinnin. Tämän jälkeen voitte nuorten kanssa pohtia klikkiotsikointia ylipäätään, kuten mieltä, mistä klikkiotsikon tunnistaa. Voitte etsiä esimerkiksi erilaisia iltalehtien otsikoita, lukea artikkeleita ja pohtia klikkiotsikoinnin periaatteita ja tavoitteita. Voitte myös tutkia, kuinka usein lehdistössä käytetään klikkiotsikointia ja keskustella, millaisia tunteita klikkiotsikointi nuorissa herättää.

Jos ryhmä koostuu täysi-ikäisistä nuorista, on mahdollista pohtia myös pornovideoiden otsikointia ryhmän kesken. Voitte pohtia, miten seksisisältöjä kannattaa markkinoida, jotta ne myisivät mahdollisimman paljon? Millaiset sanavalinnat ovat kiihottavia tai tunteita herättäviä? Kannattaako otsikossa kuvailla kehoja tai kehojen reaktioita nautintoon tai seksiin johtanutta tilannetta tai seksiä harrastavien ihmisten eroavaisuuksia suhteessa toisiinsa (pornossa korostetaan seksikumppaneiden eroja esimerkiksi suhteessa ikään, sukupuoli-identiteettiin, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukuelinten kokoon, etnisyyteen tai sosiaaliluokkaan liittyen) tai jotain ihan muuta? Jos nuoret ovat nähneet pornovideoiden otsikoita, niin voitte myös jutella, mitä nuoret ajattelevat niistä ja miksi pornovideoiden otsikointi on sellaista kuin se on.

SANASTOA

klikkiotsikko = sensaatiomainen, suureleistä kieltä ja tunteita sisältävä, huomionhakuinen otsikko. Klikkiotsikon tarkoituksena on herättää käyttäjässä suurta uteliaisuutta, mielenkiintoa ja halua klikata sisällön pariin. Toisinaan klikkiotsikko voi olla myös harhaanjohtava, kun artikkelin sisältö joko eroaa otsikosta merkittävästi tai itse artikkeli jää todelliselta sisällöltään köyhäksi. Ilman otsikkoa itse sisältö ei olisi välttämättä ollut käyttäjän mielestä kiinnostava tai klikkauksen arvoinen.

LÄHDELUETTELO

- Aaltonen, Jussi (toim.) (2012) [Turvataitoja nuorille – Opas sukupuolisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu.
- Asikainen, Laura (2014) [Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten mielenterveys ja siihen vaikuttavat tekijät](#). Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu.
- Bergström, Maria (2006) Vad är normalt? Teoksessa Segelström, Inger & Agebäck, Ann Katrin (toim.) [Koll på porr – skilda röster om sex, pornografi, medier och unga](#). Tukholma: Medierådet. Ruotsin medianeuvoston julkaisu.
- Bildjuschkin, Katriina (toim.) (2015) [Seksuaalikasvatuksen tueksi](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu.
- Bildjuschkin, Katriina & Ruuhilahti, Susanna (2008) Seksiä vaatteet päällä. Helsinki: Tammi.
- Brown, Jane, Keller, Sarah & Stern, Susannah (2009) [Sex, Sexuality, Sexting, and SexEd: Adolescents and the Media](#). Prevention Researcher, 16 (4):12–16.
- Ebrand Group Oy (2019) [Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo](#). Ebrand Group Oy:n ja Oulun kaupunki- ja sivistyspalveluiden tutkimus.
- FINSEX (2017) Pornografia: [Porno koetaan entistä kiihottavammaksi](#).
- EU Kids Online (2014) [EU Kids Online. Findings, Methods, Recommendations](#). Lontoo: The London School for Economics and Political Science.
- De Ridder, Sander (2017) [Social Media and Young People’s Sexualities: Values, Norms and Battlegrounds](#), Social Media + Society, 3 (4):1–11.
- Hall, Paula & Vuotoniemi, Karoliina (2019) Koukussa seksiin. Helsinki: Bazar.
- Herkman, Juha (2001) Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino.
- Jaakkola, Vesa & Lundvall Anniina (2015) [Mediakasvatuksen suuntaviivat nuorisosiainkeskuksessa](#). Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen julkaisu.
- Kangasvuo, Jenny (2014) [Suomalainen biseksuaalisuus – käsitteen ja kokemuksen kulttuuriset ehdot](#). Väitöskirja. Oulun yliopisto.
- Karhulehto, Sanna & Valjus, Kati (2005) [Valtamedia/Vastamedia –kirjoituksia mediakulttuurista](#). Oulu: Oulun yliopisto.
- Kenttä, Nelli & Norrlin, Katri (2021) Vitun ruma. Helsinki: Into Kustannus.⁶⁶
- Kujansuu, Veera (2021) [”Sydän avoinna ja rohkeasti”: diskurssianalyttinen näkökulma polyamorisuuden representaatioihin suomalaisessa verkkojournalismissa](#). Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Kuismanen, Miro (2020) [TikTok, nuoret ja nuorisotyö: Nuorisotyön mahdollisuuksia ja nuorten ajatuksia hittisovelluksesta](#). Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

66 Tämän kirjan oppaassa ilmoitetut sivunumerot perustuvat Nextoryn (kirjojen suoratoistopalvelu) näkymään.

- Kuortti, Marjo & Halonen, Miila (2018) [Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin?](#) Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim, 134 (8):873-879.
- Kässi, Anna-Riitta (2020) [Mitä on seksiposiitiivinen seksuaalikasvatus?](#) Seksuaalikasvattajan blogipostaus.
- Lahtinen, Mirka (2021) ["Kaikki pimpit ovat erilaisia": TikTok-mobiilisovellus seksuaalikasvatuksen välineenä.](#) Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Lasten ja nuorten säätiö (2021) [Unelmien some: Mitä nuoret toivovat tulevaisuuden sosiaaliselta medialta.](#) Lasten ja nuorten säätiön ja TietoEVRY:n tutkimus.
- Mckee, Alan (2012) [Pornography as entertainment.](#) Continuum journal of Media & Cultural Studies, 26 (4):541–552.
- Mediakasvatusseura (2020) [Opas tasapainoiseen arkeen: Annostelee digiä elämäsi.](#) Mediakasvatusseuran materiaali.
- Mutanen, Janita (2020) [Sukupuolittuneet mediakuvasot.](#) Opinnäytetyö. Karelia-ammattikorkeakoulu.
- Murtonen, Sari (2021) Opettaja, tiesitkö tekeväsi mediakasvatustyötä? Kansallisen audiovisuaalisen instituutin [Mediakasvatus 2021](#) -verkkojulkaisun artikkeli.
- Nielsen, Silja, Paasonen, Susanna & Spisak, Sanna (2015) ['Pervy role-play and such': girls' experiences of sexual messaging online.](#) Sex Education: Sexuality, Society and Learning, 15 (5): 472–485.
- Niemi, Timo (2011) Pornon puristuksessa. Teoksessa Niemi, Timo (toim.) Seksuaalisuuden kohtaloita. Nuorisopsykoterapian erityiskysymyksiä 13. Nuorisopsykoterapiasäätiö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Noppi, Elina (2015) [Paniikista kohti avointa keskustelua.](#) Tutkijan blogikirjoitus Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen verkkosivuilla.
- Noppi, Elina & Uusitalo, Niina (2011) [Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella – Näkökulmia nuorten verkko yhteisöllisyyteen.](#) Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Numminen, Henna (2020) [Nuorten seksuaaliterveys ja sosiaalinen media.](#) Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto.
- Oinonen, Maria & Susineva, Anni (2019) [Seksuaalikasvattajan käsikirja.](#) Hivpointin julkaisu.
- O'Sullivan, Lucia F. (2014) [Linking online sexual activities to health outcomes among teens.](#) New directions for child and adolescent development, 144:37-51.
- Paalanen, Tommi (2021) [Pervosta terveeksi kuin taikaiskusta – 10 vuotta kinkyilyn tautiluokituksen poistosta.](#) Sexpo säätiön toiminnanjohtajan blogikirjoitus.
- Paasonen, Susanna (2015) Pornosta. Turku: Eetos.
- Pajamäki, Tatjana (2013) Internetissä nähty porno kuuluu lasten ja nuorten puhelimesta ja netissä. Julkaisussa: [EU Kids Online – suomalaislasten netin käyttö, riskit ja mahdollisuudet. Lapset Netissä – Puheenvuoroja Lasten Ja Nuorten Netin Käytöstä Ja Riskeistä.](#) Mediakasvatusseuran julkaisu.
- Paronen, Saija (2021) ["Moi haluatko laittaa nudei, saat kyllä takas" - kyselytutkimus miten nuoret määrittelevät sextingiä sosiaalisessa mediassa.](#) Opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

- Parviainen, Maiju Marjaana (2008) [“Ihmetouhua – ei siellä mitään pornorevittelykuvauksia olla tekemässä!” – Tutkimus Big Brotherin pornoistumisdiskurssista](#). Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.
- Pelastakaa lapset (2018) [Selvitys: Lapset ja nuoret kokevat seksuaalista häirintää ja siihen liittyvää kiusaamista digitaalisessa mediassa](#). Pelastakaa lapset -järjestön julkaisu.
- Pelastakaa lapset (2021a) [Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta](#). Pelastakaa lapset -järjestön artikkeli.
- Pelastakaa lapset (2021b) [Mun keho, mun rajat – tietoa alastonkuvien jakamisesta ja seksuaalissävytteisestä viestittelystä](#). Pelastakaa lapset -järjestön julkaisema sexting -opas nuorille.
- Perloff, Richard M. (2014) [Social Media Effects on Young Women’s Body Image Concerns: Theoretical Perspectives and an Agenda for Research](#). Sex Roles, 71 (11): 363-377.
- Pornhub (2019) [The 2019 Year in Review](#). Artikkelijulkaisu 11.12.2019.
- Rinkinen, Tuija, Miettinen, Anneli, Halonen, Miila & Apter, Dan (2012) [Tyttöjen tunnekokemuksia ja mielipiteitä pornografiasta: Hämmennystä, mielihyvää vai inhoa?](#) Nuorisotutkimus, 30 (3): 39– 50.
- Robinson, Lucy (2021) [On TikTok, Vanilla-shaming is the new kink-shaming](#). I-D Magazine, artikkeli julkaistu 03.02.2021.
- Rothman, Emily F., Kaczmarzsky, Courtney, Burke, Nina, Jansen, Emily & Baughman, Allyson (2015) [“Without Porn ...I Wouldn’t Know Half the Things I Know Now”: A Qualitative Study of Pornography Use Among a Sample of Urban, Low-Income, Black and Hispanic Youth](#). Journal of Sex Research, 52 (7): 736-746.
- Rueschendorf, Milena (2021) [Social Media and Power Structures – Questions on Feminism and the Limits Freedom of Expression and Censorship Practices](#). Pro gradu -tutkielma. Aristotle University of Thessaloniki.
- Rossi, Leena-Maija (2010) Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Juvonen, Tuula, Saresmaa, Tuija & Rossi, Leena-Maija (toim.). Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21-38.
- Ruuhilahti, Susanna (toim.) (2020) [Sex, Body & Rights – seksuaalikasvatusmateriaali 13–16-vuotiaille](#). RFSU:n seksuaalikasvatusmateriaali.
- Sahlstén, Saara (2019) [Kun lapsi on katsonut pornoa](#). Seksuaalikasvattajan blogikirjoitus.
- Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007) [Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin](#). Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.
- Sexpo (2020) [Alastonkuvien luvattomaan jakamiseen pitää puuttua, ei kuvien ottamiseen](#). Sexpo säätiön kannanotto.
- Smith, Clarissa (2009) [Pleasure and distance: Exploring sexual cultures in the classroom](#). Sexualities, 12 (5): 568-585.
- Someturva (2021a) [Etusivu](#). Luettelo sosiaalisen median häirinnän muodoista.
- Someturva (2021b) [Turvaopas – TikTok](#).
- Spišák, Sanna (2015) Seksiä mediassa! Lasten ja nuorten mediakokemukset osaksi seksuaalikasvatusta. Työpaperissa Bildjuschkina, Katriina (toim.) [Seksuaalikasvatuksen tueksi](#). THL.140–148.

Spišák, Sanna (2016) [Median seksisisällöt ja mediakasvatus](#). Mediakasvatusseuran julkaisuja. 3/2016.

Spišák, Sanna (2019a) [3 kysymystä: Sanna Spišák](#). Mediakasvatusseuran artikkeli.

Spišák, Sanna (2019b) [Porn and Norms: Pornography and normative notions of gender, love, sex and relationships in the sexual narratives of Finns on their adolescent experience](#). Väitöskirja. Turun yliopisto.

Spišák, Sanna (2020) [Nuorisotyöntekijä, miten sinä puhut pornosta nuorten kanssa?](#) Tutkijan blogikirjoitus Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskuksen verkkosivuilla.

Suominen, Jaakko (2013) Johdanto. Teoksessa Suominen, Jaakko, Östman, Sari, Saarikoski, Petri & Turtiainen, Riikka (toim.) Sosiaalisen median lyhyt historia. Helsinki: Gaudeamus, 9–27.

Swanljung, Maria (2018) [Miksi moniäänisempi media on parempi media?](#) Yhdenvertaisuusvaltuutettu -viraston blogi.

Vilka, Hanna (2011) [Seksuaalinen häirintä](#). Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy.

Väestöliitto (2018) [Mitä on porno?](#) Hyvä kysymys -palvelun artikkeli.

Väestöliitto (2020a) [Miten tukea lapsen myönteistä median käyttöä?](#) Hyvä kysymys -palvelun artikkeli.

Väestöliitto (2020b) [Miksi pornoa katsotaan?](#) Hyvä kysymys -palvelun artikkeli.

Wikipedia (2021) [Thirst trap](#). Artikkelin katsottu 13.9.2021.

YLE (2011) [Tutkija toisi pornon yläkoulujen seksivalistukseen](#). Artikkelin julkaistu 25.5.2011.

YLE (2021a) [Alastomuus on somejäteille ongelma – aktivisti Säde Vallarénin kuvia sensuroidaan, mutta miesten ja Britney Spearsin rinnat saavat näkyä](#). Artikkelin julkaistu 8.9.2021.

YLE (2021b) [Ihailun hakeminen kuuluu nuoren kasvuun – tytöt ja nuoret naiset eivät ole somessa tykkyllä aikuisille ja siksi häirintään pitää puuttua](#). Artikkelin julkaistu 24.9.2021.

Ylä-Outinen, Julia (2021) ["Ulkonäkönsä puolesta kelpaisi minulle koska tahansa vakituiseen suhteeseen": kriittinen diskurssianalyysi sinkkuihin ja sinkkuuteen liitettyistä oletuksista Ylen ja Helsingin Sanomien kommenttipalstoilla](#). Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

